

Forord

Temaet for boken er Høyesteretts tolkning og anvendelse av lover som gir myndighetene kompetanse til å gjøre inngrep overfor den enkelte. Grunnlaget for boken er analyser av høyesterettspraksis som jeg utførte som vitenskapelig assistent ved Institutt for offentlig rett ved Universitetet i Oslo i 2017. Min masteravhandling over samme tema ble levert i januar 2018, og teksten er bearbeidet videre for bokutgivelse. Praksis er oppdatert per 1. januar 2019.

Boken inngår i det jeg oppfatter som en tendens blant yngre jurister til å se nærmere på rettspraksis og stille spørsmål ved overleverte sannheter. Forhåpentlig viser boken at det er verdt å studere rettspraksis nøye, og at vi slik kan forstå retten og den juridiske metode bedre.

Den viktigste bidragsyteren til prosjektet har vært min veileder, professor Christoffer C. Eriksen. Jeg vil takke ham for givende diskusjoner, gjennomlesninger og kritikk – i ordets rette forstand – under arbeidet med masteroppgaven. Takk også til professor Alf Petter Høgberg for diskusjoner og gode innspill til teksten. Begge har vært sentrale i å realisere denne boken, men mest sentral i den sammenheng har vært min redaktør i Fagbokforlaget, Marius Gulbranson Nordby. Takk for ypperlig oppfølging.

Mange har direkte eller indirekte bidratt til det endelige resultatet. Jeg har nytt godt av diskusjoner med venner og kolleger. For å ha lest tekststykker som til slutt ble med i boken, vil jeg takke Erlend Baldersheim, Silje J. Eggestad, Marius Emberland, Hanne Jahren, Christoffer Kjelsberg, Magne Kielland, Matias L'Abée-Lund, Isak Mendoza, Jørn K. Mjelva, Knut Klever Næss, Nils Gunnar Skretting, Steinar Træet, Arnulf Tverberg og Henrik Vaaler. De gjenværende feil og mangler er fullt og helt mitt ansvar. Jeg vil også benytte anledningen til å takke Institutt for offentlig rett for muligheten til å inngå i et stimulerende faglig fellesskap i min tid som vitenskapelig assistent.

Jeg vil til slutt takke familien min, og særlig mine foreldre som alltid var der for meg. Jeg er dem evig takknemlig for det.

Oslo/Farsund, mai 2019
Tomas Midttun Tobiassen

Innhold

1		
Innledning		11
2		
Legalitetsprinsippet og andre hjemmelskrav		17
2.1 Hva er hjemmelskrav?.....		17
2.2 Det strafferettslige hjemmelskrav		19
2.3 Det menneskerettslige hjemmelskrav.....		20
2.4 Kort om andre hjemmelskrav.....		24
3		
Teori om legalitetsprinsippets hjemmelskrav		27
3.1 Kort om rettskildebildet og betydningen av grunnlovfesting av legalitetsprinsippet		27
3.2 Hjemmelskravet knytter seg til loven ferdig tolket		28
3.3 Legalitetsprinsippets hjemmelskrav i juridisk teori.....		31
3.4 Eksplisitte uttalelser om hjemmelskrav i Høyesteretts praksis.....		36
4		
Grunnlaget for analysene av rettspraksis		41
4.1 Utvalg av avgjørelser		41
4.1.1 <i>Problemstilling og fremgangsmåte</i>		41
4.1.2 <i>Søkeordene</i>		41
4.1.3 <i>Egnethetsvurderingen</i>		43
4.1.4 <i>Kort omtale av utvalgsmetoden</i>		44
4.2 Hvordan analysere rettsanvendelsen – argumentasjonsmønstre.....		45
4.3 Generelt om tolkningsspørsmålene		46
4.4 De fire tolkningsspørsmålene		48
4.4.1 <i>Utvidende tolkning</i>		48
4.4.2 <i>Presiserende tolkning – vag ordlyd</i>		49
4.4.3 <i>Presiserende tolkning – flertydig lovtekst</i>		50
4.4.4 <i>Innskrenkende tolkning</i>		50

4.5	Hvordan klassifisere tolkningsspørsmålet i en høyesterettsavgjørelse?.....	52
4.6	Kort innledning til analysene	53
5		
	Utvidende tolkning	55
5.1	Oversikt	55
5.2	Betydningen av lovgiverviljen ved utvidende tolkning (intensjonal tolkningsstil)	56
5.2.1	Høyesterett tolker utvidende når lovgiverviljen tilsier det	56
5.2.2	Lovgiverviljen ved utvidende tolkning	57
5.2.3	Slutning til lovgivervilje og litt om i hvilke tilfeller Høyesterett tolker utvidende	60
5.2.4	Tanker om hvorfor Høyesterett anvender intensjonal tolkningsstil ved utvidende tolkning	62
5.3	Betydningen av andre tolkningsfaktorer ved utvidende tolkning.....	63
5.3.1	Om problemstillingen og avgrensninger	63
5.3.2	Reelle hensyn kan generelt ikke alene begrunne utvidende tolkning.....	64
5.3.3	Avgjørelser hvor Høyesterett har tolket inngrepshjemler utvidende uten lovgivervilje.....	65
5.3.4	Tanker om hvorfor reelle hensyn generelt ikke kan begrunne utvidende tolkning	67
5.4	Sammenfattende merknader.....	67
6		
	Presiserende tolkning – vag ordlyd	71
6.1	Oversikt	71
6.2	Hjemmelskravet knytter seg til rettskildebildet som helhet.....	72
6.3	Hjemmelskravet knytter seg til kvalifisertusikkerhet ved subsumsjonen	73
6.4	Lovgiverviljen som sentral faktor for om det er tilstrekkelig hjemmel.....	76
6.4.1	Om rammene for analysen	76
6.4.2	Betydningen av lovgiverviljen i avgjørelsene med vag ordlyd	77
6.4.3	Forslag til forklaring på argumentasjonsmønstrene ved vag ordlyd.....	80
6.5	Sammenfattende merknader.....	82
7		
	Presiserende tolkning – flertydig lovtekst	87
7.1	Oversikt	87
7.2	Hjemmelskravet tilsier det minst inngripende tolkningsalternativ	88
7.3	Hva kan begrunne valg av mest inngripende tolkningsalternativ?.....	90
7.4	Ved kvalifisert tolkningstil velges det minst inngripende tolkningsalternativet	94
7.5	Sammenfattende merknader.....	99

8		
	Innskrenkende tolkning	103
8.1	Oversikt	103
8.2	Hjemmelskravet ved generell og upresis ordlyd	104
8.2.1	<i>Noen utgangspunkter – intensjonal tolkningsstil</i>	104
8.2.2	<i>Tre kilder til uklarhet</i>	106
8.2.3	<i>Overpresisjon</i>	106
8.2.4	<i>Underpresisjon</i>	108
8.2.5	<i>Generalitet</i>	111
8.3	Når er manglende presisjon et problem? Kommentar til HR-2018-1907-A	111
8.4	Hjemmelen kan begrenses av to forskjellige argumentasjonsmønstre	113
8.4.1	<i>Avgjørelser hvor Høyesterett selv eksplisitt drøfter legalitetsprinsippet</i>	113
8.4.2	<i>Legalitetsprinsippets forsvarlighetskrav</i>	115
8.4.3	<i>Legalitetsprinsippets to skranker ved innskrenkende tolkning</i>	117
8.5	Innskrenkende tolkning av lovlige hensyn ved inngrep	118
8.6	Sammenfattende merknader	122
9		
	Avsluttende merknader	125
9.1	Oppsummering	125
9.2	Prioritering av lovgiverviljen på bekostning av ordlyden	128
9.3	Awik mellom synspunkter i juridisk teori og Høyesteretts praksis	131
9.4	Legalitetsprinsippets hjemmelskrav i fremtiden	135
10		
	Referanser	139
10.1	Litteratur	139
10.2	Lover	144
10.3	Traktater	145
10.4	Forarbeider	145
10.5	Rettspraksis	146
10.5.1	<i>Høyesterett</i>	146
10.5.2	<i>Lagmannsretten</i>	148
10.5.3	<i>Den europeiske menneskerettighetsdomstolen</i>	148

Referanser

10.1 Litteratur

- Alnes (2017) Alnes, Jan Harald. Flertydighet, *Store norske leksikon*, URL: <https://snl.no/flertydighet> (sist besøkt: 20.12.2017).
- Andersen (1963) Andersen, Poul. *Dansk forvaltningsret*, 1963, København: Gyldendalske Boghandel Nordisk Forlag.
- Aschehoug (1892) Aschehoug, Torkel Halvorsen. *Norges Nuværende Statsforfatning – Annet bind*, 2. utg., 1892, Christiania: P.T. Mallings boghandels forlag.
- Aschehoug (under publisering) Aschehoug, Torkel Halvorsen. *Forelesningsnotater i administrasjonsrett*, transkribert av Amund Pedersen, under publisering.
- Augdahl (1953) Augdahl, Per. *Forelesninger over rettskilder*, 1. utg., 1953, Oslo: G. Lindkvist boktrykkeri.
- Backer (1986) Backer, Inge Lorange. *Naturvern og naturinngrep. Forvaltningsrettslige styringsmidler*, 1986, Oslo: Universitetsforlaget.
- Banoun (2003) Banoun, Bettina. *Omgåelse av skattereglene: en studie av høyesterettspraksis*, 2003, Oslo: Cappelen akademisk forlag.
- Bergo (2000) Bergo, Knut. *Høyesteretts forarbeidsbruk*, 2000, Oslo: Cappelen akademisk forlag.
- Bergo (2002a) Bergo, Knut. *Tekst og virkelighet i rettskildelæren*, 2002, Oslo: Cappelen akademisk forlag.
- Bergo (2002b) Bergo, Knut. En realistisk rettskildelære – et urealistisk prosjekt? Introduksjon til «Tekst og virkelighet i rettskildelæren», *Retfærd*, 2002/4, s. 19–32.
- Bernt (1978) Bernt, Jan Fridthjof. Utenforliggende hensyn som ugyldighetsgrunn – et bidrag til læren om forvaltningens diskresjonære kompetanse, *Tidsskrift for Rettsvitenskap*, 1978, s. 241–348.
- Bernt (1983) Bernt, Jan Fridthjof. Legalitetsprinsippet og andre hjemmelsprospørsmål i den offentlige rett – noen prinsipielle betraktninger, *Jussens Venner*, 1983, s. 119–135.
- Bernt (2014) Bernt, Jan Fridthjof. Hva skjedde med rettsrealismen, *Jussens Venner*, 2014, s. 139–161.

- Bjelland, Kvalø og Vaaler (2019) Bjelland, Kaija, Kvalø, Kirsten Kolstad og Vaaler, Henrik, *Robins guide til rettskildelæren*, 2019, Oslo: Gyldendal.
- Boe (1983) Boe, Erik Magnus. Eckhoffs/Smiths fremstilling av lovskravet i forvaltningsretten, *Jussens Venner*, 1983, s. 151–173.
- Boe (1993) Boe, Erik Magnus. *Innføring i juss. Bind 2: Statsrett og forvaltningsrett*, 2. utg., 1993, Oslo: Tano.
- Boe (2010) Boe, Erik Magnus. *Innføring i juss. Juridisk tenkning og rettskildelære*, 3. utg., 2010, Oslo: Universitetsforlaget.
- Brukstuen (2017) Brukstuen, Arild. *Fra dom til lov: Høyesteretts oppfordringer i domsgrunnene til å vurdere lovendringer og hvordan de har blitt fulgt opp*, avhandling for graden Master i rettsvitenskap, Universitetet i Oslo, 2017. URL: <http://urn.nb.no/URN:NBN:no-58038> (sist besøkt: 15.01.2018).
- Bårdsen (2000) Bårdsen, Arnfinn. Nicolai V. Skjerdal: Kvalitative hjemmelkrav. Legalitetsprinsippet i norsk rett og lovskravet i Den europeiske menneskerettighetskonvensjon med enkelte komparative linjer. Tano Aschehoug, Oslo 1998. 211 s., *Tidsskrift for Rettsvitenskap*, 2000, s. 1127–1134.
- Bårdsen (2014) Bårdsen, Arnfinn. Anketillatelse til Norges Høyesterett, *Lov og Rett*, 2014, s. 529–549.
- Castberg (1955) Castberg, Frede. *Innledning til forvaltningsretten*, 3. utg., 1955, Oslo: Akademisk forlag.
- Castberg (1964) Castberg, Frede. *Norges statsforfatning II*, 3. utg., 1964, Oslo: Universitetsforlaget.
- Christensen (1980) Christensen, Bent. *Forvaltningsret: Hjemmelsspørsmål*, 1980, København: Juristforbundet.
- Eckhoff (1953) Eckhoff, Torstein. *Rettsvesen og rettsvitenskap i U.S.A.*, 1953, Oslo: Akademisk forlag.
- Eckhoff (1963) Eckhoff, Torstein. Legalitetsprinsippet, *Tidsskrift for Rettsvitenskap*, 1963, s. 225–285.
- Eckhoff (1978) Eckhoff, Torstein. *Forvaltningsrett*, 1978, Oslo: Tanum Norli.
- Eckhoff (2001) Eckhoff, Torstein. *Rettskildelære*, 5. utg. (v/ Jan Helgesen), 2001, Oslo: Universitetsforlaget.
- Eckhoff/Smith (2018) Eckhoff, Torstein og Smith, Eivind. *Forvaltningsrett*, 11. utg., 2018, Oslo: Universitetsforlaget.
- Endicott (2000) Endicott, Timothy. *Vagueness in Law*, 2000, New York: Oxford University Press.
- Eng (1997) Eng, Svein. Får prejudikatlæren anvendelse på domsargumenter vedrørende rettskildelæren?, *Tidsskrift for Rettsvitenskap*, 1997, s. 21–44.

- Eng (2007) Eng, Svein. *Rettsfilosofi*, 2007, Oslo: Universitetsforlaget.
- Eriksen (2017) Eriksen, Christoffer Conrad. Forvaltningsrett som disiplin, i *Rettslige overgangsformer: Politi- og kriminalrett i nordisk rettsutvikling*, Heivoll, Geir og Flaatten, Sverre (red.), 2017, Oslo: Akademisk Publiserings.
- Fleischer (1998) Fleischer, Carl August. *Rettskilder og juridisk metode*, 1998, Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Fredriksen (2008) Fredriksen, Ola. Høyesteretts anvendelse av ligningspraksis som rettskilde, *Skatterett*, 2008, s. 224–260.
- Frihagen (1977) Frihagen, Arvid. *Forvaltningsrett I*, 1977, Bergen: Universitetsforlaget.
- Frihagen (1991) Frihagen, Arvid. *Forvaltningsrett I*, 1991, 3. utg., Bergen: Forlaget A. Frihagen.
- Frøberg (2014) Frøberg, Thomas. *Rettslig prinsippargumentasjon*, 2015, Oslo: Gyldendal.
- Frøberg (2015) Frøberg, Thomas. Nyere praksis om det strafferettslige legalitetsprinsippet, *Jussens Venner*, 2015, s. 46–71 (siteret fra idunn.no).
- Garde mfl. (2009) Garde, Jens, Jensen, Jørgen Albæk, Jensen, Orla Friss, Madsen, Helle Bødker og Revsbech, Karsten. *Forvaltningsret – almindelige emner*, 2009, København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.
- Graver (2015) Graver, Hans Petter. *Alminnelig forvaltningsrett*, 4. utg., 2015, Oslo: Universitetsforlaget.
- Hagerup (1931) Hagerup, Francis. *Forelæsninger over retsencycloepædi*, 3. utg., 1931, Oslo: Aschehoug & Co.
- Helset (1986) Per Helset. Innledning til rettskildelæren, *Jussens Venner*, 1986, s. 261–291.
- Hopsnes/Solberg (2005) Hopsnes, Roald og Solberg, Raymond. Legalitetsprinsippet, *Jussens Venner*, 2005, s. 77–155 (siteret fra idunn.no).
- Høgberg (2000) Høgberg, Alf Petter. Om reelle hensyn og deres betydning for grensen mellom straffbare og straffefrie handlinger, *Tidsskrift for Rettsvitenskap*, 2002, s. 525–649.
- Høgberg (2006) Høgberg, Alf Petter. *Kontraktstolkning – særlig om tolkningsstiler ved fortolkning av skriftlige kontrakter*, 2006, Oslo: Universitetsforlaget.
- Høgberg (2007) Høgberg, Alf Petter. I hvilken grad kommer rettsanvendelsestvil tiltalte til gode?, *Jussens Venner*, 2007, s. 20–36.
- Høgberg (2015) Høgberg, Alf Petter. *I språkets bilde*, 2. utg., 2015, Oslo: Universitetsforlaget.

- Høgberg/Høgberg (2013) Høgberg, Alf Petter og Høgberg, Benedikte Moltumyr, Noen ord om grunnlovstolkning, i *Undring og erkjennelse – festskrift til Jan Fridthjof Bernt 70 år*, Søvig, Karl Harald, Schütz, Sigrid Eskeland og Rasmussen, Ørnulf (red.), 2013, Bergen: Fagbokforlaget.
- Høgberg/Kinander (2011) Høgberg, Alf Petter og Kinander, Morten. Det formelle legalitetsprinsippet og rettskildelæren, *Tidsskrift for Rettsvitenskap*, 2011, s. 15–55.
- Innjord/Pihlstrøm (2012) Innjord, Frode og Pihlstrøm, Andreas. Morselskapets ansvar etter forurensningsloven § 7 – betydningen av Høyesteretts dom i Rt-2010-306, *Tidsskrift for eiendomsrett*, 2012, s. 1–20.
- Jerkø (2017) Jerkø, Markus. *Bevisvurderingens rettslige rammer*, 2017, Oslo: Universitetsforlaget.
- Keil/Poscher (2016) Keil, Geert og Poscher, Ralf. *Vagueness and Law: Philosophical and Legal Perspectives*, 2016, Oxford: Oxford University Press.
- Kierulf (2012) Kierulf, Anine. Hvilken rolle spiller Grunnloven § 100 i Høyesteretts ytringsfrihetspraksis?, *Lov og Rett*, 2012, s. 131–150.
- Kjølbros (2017) Kjølbros, Jon Fridrik. *Den Europæiske Menneskerettighedskonvention: For praktikere*, 4. utg., 2017, København: Jurist- og økonomforbundets forlag.
- Kolflaath (2004a) Kolflaath, Eivind. *Språk og argumentasjon – med eksempler frå juss*, 2004, Bergen: Fagbokforlaget.
- Kolflaath (2004b) Kolflaath, Eivind. Flertydige lovtekster, *Lov og Rett*, 2004, s. 464–473.
- Kraby (1996) Kraby, Ida Hjort. Hva er lov? – særlig om legalitetsprinsippet og faktiske handlinger, *Jussens Venner*, 1996, s. 145–160.
- Kvalvåg (2000) Kvalvåg, Randi. Overføring av skatteposisjoner og subsidiært betalingsansvar for skatt ilignet tidligere datterselskap, *Skatterett*, 2000, s. 88–100.
- MacCormick/Summers (1991) MacCormick, Neil og Summers, Neil. *Interpreting Statutes: A Comparative Study*, 1991, Dartmouth: Aldershot.
- Monsen (2013) Monsen, Erik. Legalitetsprinsippet og tvangsmessig gjennomføring av vask og stell i institusjon i medhold av et snevert, ulovfestet hjemmelsgrunnlag. En kommentar til Sårstelldommen i Rt. 2010 s. 612, i *Undring og erkjennelse – festskrift til Jan Fridthjof Bernt 70 år*, Søvig, Karl Harald, Schütz, Sigrid Eskeland og Rasmussen, Ørnulf (red.), 2013, Bergen: Fagbokforlaget.
- Nadim (2017) Nadim, Morten. *Precedents in the 21st Century. The Evolution of Case Law in the Norwegian Supreme Court 1970–2016*, avhandling for graden ph.d. ved Det juridiske fakultet, Universitetet i Bergen, 2017.

- Nielsen (2003) Nielsen, Jacob Graff. *Legalitetskravet ved beskatning – de forfatnings- og forvaltningsretlige rammer*, 2003, København: Forlaget Thomson.
- Nygaard (2004) Nygaard, Nils. *Rettsgrunnlag og standpunkt*, 2. utg., 2004, Bergen: Universitetsforlaget.
- Opsahl (1962) Opsahl, Torkel. En moderne forfatning under debatt: annen artikkel, *Tidsskrift for Rettsvitenskap*, 1962, s. 369–412.
- Platou (1915) Platou, Dr. O. *Forelæsninger over retskildernes teori*, 1915, Kristiania: A.W. Brøgger's boktrykkeri.
- Ross (1953) Ross, Alf. *Om ret og retfærdighed*, 1953, København: Nyt nordisk forlag.
- Ross (1959a) Ross, Alf. *Statsretslige studier*, 1959, København: Nyt nordisk forlag.
- Ross (1959b) Ross, Alf. *Dansk statsforfatningsret bind I*, 1959, København: Nyt nordisk forlag.
- Sandberg (2003) Sandberg, Kirsten. *Tilbakeføring av barn etter omsorgsovertakelse*, 2003, Oslo: Gyldendal akademisk.
- Scalia/Garner (2012) Scalia, Antonin og Garner, Bryan A. *Reading Law: The Interpretation of Legal Texts*, 2012, St. Paul, Minn: Thomson/West.
- Skjerdal (1998) Skjerdal, Nicolai. *Kvalitative hjemmelskrav – legalitetsprinsippet i norsk rett og lovskravet i Den europeiske menneskerettighetskonvensjon med enkelte komparative linjer*, 1998, Oslo: Tano Aschehoug.
- Skjerdal (2001) Skjerdal, Nicolai. Hva betyr «klar hjemmel»? *Jussens Venner*, 2001, s. 337–362.
- Skjerve (2012) Skjerve, Kjetil Magnus. *Slutning fra lovtekst: Rettsteoretiske spørsmål knyttet til den språklige tolkningen av lovtekster*, avhandling for graden ph.d. ved Det juridiske fakultet, Universitetet i Bergen, 2012.
- Smith (1978) Smith, Eivind. Legalitetsprinsippets hjemmelskrav og subjekter, *Tidsskrift for Rettsvitenskap*, 1978, s. 655–691.
- Smith (1982) Smith, Eivind. «Legalitetsprinsippet» på ny, *Jussens Venner*, 1982, s. 207–231.
- Smith (2017) Smith, Eivind. *Konstitusjonelt demokrati*, 4. utg., 2017, Bergen: Fagbokforlaget.
- Stub (2011) Stub, Marius. *Tilsynsforvaltningens kontrollvirksomhet*, 2011, Oslo: Universitetsforlaget.
- Sundby (1974) Sundby, Nils Kristian. *Om normer*, 1974, Oslo: Universitetsforlaget.

- Sundby/Eckhoff (1991) Sundby, Nils Kristian og Eckhoff, Torstein. *Rettsystemer*, 2. rev. utg. ved Torstein Eckhoff, 1991, Oslo: Tano.
- Tiersma/Solan (2016) Tiersma, Peter M. og Solan, Lawrence M. *The Oxford Handbook of Language and Law*, 2016, Oxford: Oxford University Press.
- Vangsnes (2014) Vangsnes, Jørgen. Om den såkalte tilbakeholdenhet i domstolsprøvingen, *Tidsskrift for Rettsvitenskap*, 2014, s. 131–205.
- Williamson (1994) Williamson, Timothy. *Vagueness (Problems of Philosophy)*, 1994, London: Routledge.
- Zimmer (1999) Zimmer, Frederik. Høyesterettsdommer i skattesaker 1998, *Skatterett*, 1999, s. 341–366.
- Zimmer (2003) Zimmer, Frederik. Høyesterettsdommer i skattesaker 2002, *Skatterett*, 2003, s. 332–384.
- Zimmer (2006) Zimmer, Frederik. Høyesterettsdommer i skattesaker 2005 – del I», *Skatterett*, 2006, s. 260–291.
- Østenstad (2011) Østenstad, Bjørn Henning. *Heimelsspørsmål i behandling og omsorg overfor psykisk utviklingshemma og aldersdemente – rettslege og etiske problemstillinger ved bruk av tvang og inngrep utan gyldig samtykke*, 2011, Bergen: Fagbokforlaget.

10.2 Lover

- 1814 Kongeriket Norges Grunnlov 17. mai 1814.
- 1909 Lov 20. august 1909 nr. 2. Lov om skylddeling m.v. (skylddelingsloven). Opphevet.
- 1911 Lov 18. august 1911 nr. 8. Skattelov for landet (landsskatteloven). Opphevet.
- 1920 Lov 10. desember 1920 nr. 3. Lov om erhvervelse av dyrket mark (jordkonsesjonsloven). Opphevet.
- 1931 Lov 19. juni 1931 nr. 19 om børser (børsloven). Opphevet.
- 1951 Lov 14. desember 1951 nr. 3 om omsetning av råfisk (råfiskloven). Opphevet.
- 1959 Lov 23. oktober 1959 nr. 3 om oreigning av fast eigedom (oreigningslova).
- 1965 Lov 18. juni 1965 nr. 4 om vegtrafikk (vegtrafikkloven).
- 1967 Lov 10. februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven).
- 1970 Lov 18. desember 1970 nr. 91 om omsetning av fisk fra tilvirker (fiskeomsetningsloven). Opphevet.
- 1970 Lov 19. juni 1970 nr. 63 om naturvern. Opphevet.
- 1974 Lov 20. desember 1974 nr. 73 om dyrevern. Opphevet.
- 1975 Lov 6. juni 1975 nr. 29 om eigedomsskatt til kommunane (eigedomsskattelova).

- 1978 Lov 23. juni 1978 nr. 70 om kartlegging, deling og registrering av grunneiendom (delingsloven). Opphevet.
- 1981 Lov 13. mars 1981 nr. 6 om vern mot forurensninger og om avfall (forurensningsloven).
- 1981 Lov 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre (barnelova).
- 1988 Lov 24. juni 1988 nr. 64 om utlendingers adgang til riket og deres opphold her (utlendingsloven). Opphevet.
- 1989 Lov 2. juni 1989 nr. 27 om omsetning av alkoholholdig drikk m.v. (alkoholloven).
- 1991 Lov 20. juli 1991 nr. 65 om særregler for beskatning av selskaper og selskapsdeltakere (selskapsskatteloven).
- 1996 Lov 7. juni 1996 nr. 32 om gravplasser, kremasjon og gravferd (gravferdsloven).
- 1999 Lov 2. juli 1999 nr. 62 om etablering og gjennomføring av psykisk helsevern (psykisk helsevernloven).
- 1999 Lov 26. mars 1999 nr. 14 om skatt av formue og inntekt (skatteloven).
- 2005 Lov 1. april 2005 nr. 15 om universiteter og høyskoler (universitets- og høyskoleloven).
- 2005 Lov 17. juni 2005 nr. 90 om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven).
- 2008 Lov 15. mai 2008 nr. 35 om utlendingers adgang til riket og deres opphold her (utlendingsloven).
- 2009 Lov 19. juni 2009 nr. 58 om merverdiavgift (merverdiavgiftsloven).

10.3 Traktater

- EMK The European Convention on Human Rights, Roma 4. november 1950.
- SP International Covenant on Civil and Political Rights, New York 16. desember 1966.

10.4 Forarbeider

- Ot.prp. nr. 11 (1998–99) Ot.prp. nr. 11 (1998–99) *Om lov om etablering og gjennomføring av psykisk helsevern (psykiatriloven).*
- Dokument 16 (2011–2012) Dok. nr. 16 (2011–2012) *Rapport fra Menneskerettighetsutvalget om menneskerettigheter i Grunnloven, avgitt 19. desember 2011.*

10.5 Rettspraksis

10.5.1 Høyesterett

Avgjørelsene er kategorisert etter tolkningsspørsmålene for å gjøre det lettere å ettergå avgjørelsene.

Utvidende tolkning, kapittel 4 (32 avgjørelser):

HR-2017-344-A	38, 52, 55, 66, 67, 69	Rt-1998-811	Inngår i utvalget, men ikke vist i teksten.
HR-2016-1286-A	21, 28, 52, 62, 67, 68, 118	Rt-1997-860	56, 57
HR-2016-1179-A	56	Rt-1995-455	65
HR-2016-749-U	55, 67, 68	Rt-1993-578	52
Rt-2015-1360	36, 55, 61, 74, 80	Rt-1990-1293	25, 36, 38, 52, 55, 65
Rt-2015-203	58, 69	Rt-1985-957	55, 65
Rt-2014-801	59, 67, 68, 69	Rt-1985-977	65
Rt-2014-538	57, 58, 61, 78	Rt-1983-1290	64, 66, 67
Rt-2010-385	57	Rt-1982-160	58, 60
Rt-2009-1632	61, 65, 66, 69	Rt-1978-1430	55, 57, 60, 62, 63, 69
Rt-2009-32	56	Rt-1973-730	8, 69
Rt-2005-117	52, 57, 58, 59, 66, 67	Rt-1963-61	55, 64
Rt-2002-1322	38, 52, 55, 64, 65, 88	Rt-1962-909	55, 65
Rt-1999-1087	64, 65, 66, 67	Rt-1959-1094	55, 59
Rt-1999-157	59, 61	Rt-1955-1110	58
Rt-1998-1425	57, 61	Rt-1946-173	58

Vag ordlyd, kapittel 6 (27 avgjørelser):

Rt-2015-1360	36, 55, 61, 74, 80	Rt-2000-670	84
Rt-2015-913	75	Rt-1998-1756	77
Rt-2015-168	74, 75	Rt-1997-1646	74, 75
Rt-2014-257	38, 74, 75, 77	Rt-1995-1427	84
Rt-2012-840	75	Rt-1995-980	38, 74, 77, 78
Rt-2010-306	38, 74, 79, 83, 142	Rt-1991-745	80
Rt-2009-105	Inngår i utvalget, men ikke vist i teksten.	Rt-1986-199	84
Rt-2006-1105	74, 77, 83	Rt-1981-554	74

Rt-2003-504	75	Rt-1965-347	73, 74, 78
Rt-2002-1411	38, 74, 77, 78	Rt-1964-484	75
Rt-2002-94	74, 79	Rt-1961-784	73, 75, 79, 80, 83
Rt-2001-382	40, 74, 75, 80, 83	Rt-1958-841	74, 78, 83
Rt-2001-282	74, 80	Rt-1958-583	75
Rt-2000-1921	75		

Flertydig lovtekst, kapittel 7 (21 avgjørelser):

Rt-2015-1029	53, 91	Rt-1997-1784	39, 53, 90, 91, 92, 95, 98, 99, 100
Rt-2015-995	53, 88, 90, 91, 98	Rt-1996-516	88, 89
Rt-2014-1281	13, 23, 28, 36, 37, 38, 53, 90, 92, 98, 100	Rt-1985-93	91, 100
Rt-2011-51	22, 91, 14	Rt-1972-578	90
Rt-2008-96	92	Rt-1965-40	93
Rt-2005-750	90, 91, 98, 100	Rt-1962-273	90
Rt-2005-577	90, 94, 98, 99	Rt-1961-806	93
Rt-2004-1105	90, 91, 98	Rt-1961-146	90, 96, 98, 99
Rt-2001-552	43, 53	Rt-1952-566	53, 90
Rt-2002-618	91	Rt-1937-843	91, 98
Rt-1999-946	89, 93, 100		

Innskrenkende tolkning, kapittel 8 (38 avgjørelser):

HR-2018-2338-A	53	Rt-2000-46	105, 110, 111
HR-2018-1907-A	9, 20, 23, 24, 28, 36, 84, 111, 112, 114, 137	Rt-1999-1517	43, 53, 105, 110, 111
HR-2018-1258-A	110	Rt-1998-929	36, 39, 105, 109, 110, 114, 116, 117
HR-2016-2017-A	21, 22, 23, 28, 38, 105, 106, 107, 108, 114, 130	Rt-1997-1210	119, 122
Rt-2014-585	108, 109, 110, 111, 113	Rt-1995-1711	119
Rt-2011-1393	105, 110	Rt-1995-530	13, 18, 34, 36, 37, 38, 51, 105, 114, 115, 116, 117, 118
Rt-2011-487	Inngår i utvalget, men ikke vist i teksten.	Rt-1990-1186	105, 110
Rt-2007-1612	116, 117	Rt-1990-861	119, 120, 121

Rt-2007-1511	13, 25, 105	Rt-1989-1230	110, 111
Rt-2007-848	23, 105, 111	Rt-1989-925	105
Rt-2006-349	25, 111	Rt-1979-530	119
Rt-2005-394	105	Rt-1977-433	105, 110
Rt-2004-1603	110, 114, 115, 123	Rt-1976-718	105, 110
Rt-2004-1092	119, 120	Rt-1976-579	105
Rt-2003-172	105	Rt-1974-863	110
Rt-2002-1298	110, 116, 117, 119, 120, 121	Rt-1964-1104	105
Rt-2001-1481	105	Rt-1964-209	119, 120
Rt-2000-1066	119, 121	Rt-1958-509	119, 120
Rt-2000-788	105, 110	Rt-1952-1089	105, 110

Andre høyesterettsavgjørelser som det er henvist til, men som ikke inngår i utvalget:

HR-2017-930-A	129	Rt-2001-872	127
HR-2016-2554-P	21, 22	Rt-1992-242	44
HR-2016-1833-A	20	Rt-1981-745	121
HR-2016-1458-A	20, 112	Rt-1964-534	39
HR-2016-1286-A	21, 28, 52, 62, 67, 68, 118	Rt-1954-96	39
Rt-2015-93	21	Rt-1947-64	65
Rt-2014-1105	21	Rt-1936-269	90
Rt-2014-238	20	Rt-1934-127	91
Rt-2012-313	20		
Rt-2011-469	20		
Rt-2010-612	44		

10.5.2 Lagmannsretten

LH-2016-45013 129

10.5.3 Den europeiske menneskerettighetsdomstolen

Sunday Times mot Storbritannia, dom 26. april 1979 (sak 6538/74)

Grigoriades mot Hellas, dom 25. november 1997 (sak 24348/94)